

РОЗДІЛ ІV. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО; ТРУДОВЕ ПРАВО

УДК 346.1: 346.91

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПРИНЦИПУ ДИСПОЗИТИВНОСТІ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Ільющенко Г.В., к.ю.н., доцент

*Національний гірничий університет,
просп. Карла Маркса, 19, м. Дніпропетровськ, Україна
emig_1@ukr.net*

У статті аналізуються сутність і зміст принципу диспозитивності господарського судочинства, досліджуються особливості реалізації принципу диспозитивності під час судового розгляду господарської справи в місцевому господарському суді, під час перегляду судових рішень, а також під час розгляду справ про банкрутство. На підставі аналізу різних наукових позицій сучасних процесуалістів сформульовано авторське визначення принципу диспозитивності господарського судочинства.

Ключові слова: принцип диспозитивності, господарське судочинство, господарський суд, справа про банкрутство, перегляд судових рішень.

ОСОБЕННОСТИ ПРОЯВЛЕНИЯ ПРИНЦИПА ДИСПОЗИТИВНОСТИ В ХОЗЯЙСТВЕННОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Ильющенко А.В.

*Национальный горный университет, просп. Карла Маркса, 19, г. Днепропетровск, Украина
emig_1@ukr.net*

В статье анализируются сущность и содержание принципа диспозитивности хозяйственного судопроизводства, исследуются особенности реализации принципа диспозитивности во время судебного рассмотрения хозяйственного дела в местном хозяйственном суде, во время пересмотра судебных решений, а также при рассмотрении дел о банкротстве. На основе анализа разных точек зрения современных процессуалистов сформулировано авторское определение принципа диспозитивности хозяйственного судопроизводства.

Ключевые слова: принцип диспозитивности, хозяйственное судопроизводство, хозяйственный суд, дело о банкротстве, пересмотр судебных решений.

FEATURES OF THE PRINCIPLE OF OPTIONALITY IN ECONOMIC LEGAL PROCEEDINGS

Ilyushchenko A.V.

*National mining university, avenue Karl Marx, 19, Dnepropetrovsk, Ukraine
emig_1@ukr.net*

The article analyzes the nature and content of the principle of dispositivity in economic justice. The author specifies peculiarities of the principle of discretionary during the trial on economic case in the local economic court, during the review of judicial decisions in appeal and cassation, as well as considering bankruptcy cases in the economic court. The author has shown the limitations of the principle of dispositivity in appeal and cassation authorities of economic justice. In particular, in the Economic Court of Appeal it is inappropriate to claim new requirements that were not considered by the Commercial Court of First Instance. Combination and separation of the stated requirements, change of the subject or cause of action, change of the claim, filing of a counterclaim are also not allowed. In the court of appeal, the persons involved in the case have even fewer opportunities to exercise their rights in relation to the disposal of the object of dispute. Their activity is focused on a judgment that became final.

It is determined that the peculiarity of the principle of dispositivity in proceedings regarding bankruptcy are certain limitations of procedural rights of the parties, compared to action proceedings, determined primarily by competitive nature of the proceedings in the bankruptcy case. In addition, the case of bankruptcy affects not only private, but also public legal interests. The content of discretionary rights of creditors is affected by the presence of powers of collective of creditors (creditors' committee and meetings), and the presence of procedural figure of court-appointed manager. It is stated that provision of the right of the parties and other participants in the proceedings regarding bankruptcy to challenge the majority of judicial decisions should not create significant obstacles to the implementation of the proceedings regarding bankruptcy and application of court procedures within the period specified by law. The author proves the necessity of amending the procedural law to determine the range of judicial

decisions to be appealed in relation to bankruptcy case, and shortening of consideration of appeals and cassation appeals in such cases.

On the basis of analysis of different scientific perspectives of modern scholars, the article provides author's definition of discretionary principle as the basic principles of economic justice, which enshrines freedom of actors, who have substantive and procedural interest in the case, to exercise material rights to protect the rights and lawful interests by means enshrined in the economic procedural legislation.

Key words: principle of optionality, economic legal proceedings, commercial court, bankruptcy case, reviewing judicial acts.

Принципи господарського судочинства – це його фундаментальні положення, основоположні правові ідеї, які містяться в нормах господарського процесуального законодавства та визначають систему організації господарського суду, його діяльність із метою прийняття законних та обґрунтованих рішень [1, с. 38], а також особливості процесуальної діяльності інших учасників процесу. Значення принципів господарського судочинства полягає в тому, що вони є орієнтиром у нормотворчій діяльності під час удосконалення господарського процесуального законодавства; дають змогу господарському суду забезпечити правильне з'ясування й застосування норм законодавства під час розгляду й вирішення судом господарських спорів. Серед принципів господарського судочинства одним із найважливіших є принцип диспозитивності, який називають головною засадою, що рухає судочинство. Норми права, які розкривають дію цього принципу, спрямовуються на регулювання порядку порушення справи, її розгляду, оскарження судових актів, а також виконання рішення суду залежно від волі сторін. Здійснення диспозитивних дій сторін відбувається через вибір певного варіанта поведінки, тобто сторони вирішують, здійснювати чи не здійснювати процесуальне право, розпоряджатися ним чи ні.

Особливості реалізації принципу диспозитивності в процесі судового розгляду господарських справ досліджувалися багатьма вченими, зокрема такими, як І.А. Балюк, О.А. Беляєвич, К.М. Біда, С.В. Васильєв, Л.М. Ніколенко, Д.М. Притика, Г.П. Тимченко та інші. Водночас проблемні питання щодо визначення змісту й сутності принципу диспозитивності господарського судочинства, а також ефективної його реалізації під час здійснення правосуддя в господарських справах потребують додаткового дослідження.

Метою статті є дослідження особливостей прояву принципу диспозитивності в господарському судочинстві, у тому числі під час розгляду господарським судом справ про банкрутство.

О.Ф. Воронов слушно зазначає, що принцип – це головна, загальна норма галузі права, без чіткого формулювання якої вона не буде виконувати покладені на неї функції [2, с. 239]. Диспозитивність як принцип права надає можливість учасникам господарського процесу, насамперед сторонам, розпоряджатися своїми матеріальними й процесуальними правами, активно впливати на судовий процес із метою захисту своїх прав та інтересів.

Більшість дослідників процесуального права вважають, що до змісту принципу диспозитивності входять такі основні елементи: порушення справи в суді; визначення характеру й обсягу позовних вимог і заперечень, можливості їх зміни; розпорядження матеріальними правами й процесуальними засобами їх захисту (відмова від позову, визнання позову, укладення мирової угоди); порушення апеляційного та касаційного провадження, постановка питання про перегляд рішення за нововиявленими обставинами; вимога примусового виконання судового акта [3, с. 31].

Основу принципу диспозитивності становлять можливості всіх заінтересованих осіб (позивача, відповідача, третіх осіб, представників сторін та інших учасників процесу) вільно, на власний розсуд упорядковувати свої відносини. Принцип диспозитивності прямо не закріплюється в господарському процесуальному законодавстві, хоча його дія в господарському судочинстві не викликає сумнівів і заперечень. Він полягає в наданій заінтересованим особам, які беруть участь у справі, можливості вільно розпоряджатися ними, виконуючи процесуальні дії, спрямовані на порушення, розвиток і припинення справи в суді, а також використовувати інші процесуальні засоби з метою захисту прав та охоронюваних законом інтересів [4, с. 21]. Так, позивач до прийняття рішення в справі має право змінити підставу або предмет позову, збільшити розмір позовних вимог, відмовитися від позову або зменшити розмір позовних вимог. Відповідач має право визнати позов повністю чи частково або не визнавати його взагалі. Особливістю дії цього принципу в господарському судочинстві є його певна обмеженість, зумовлена тим, що господарські спори, які вирішуються господарським судом, частково зачіпають не лише приватноправові, а й публічно-правові інтереси. Тому господарський суд не приймає відмови від позову, зменшення розміру позовних вимог, визнання позову відповідачем,

якщо ці дії суперечать законодавству або порушують чий-небудь права й охоронювані законом інтереси (ч.6 ст.22 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України)).

Слід зазначити, що розповсюджені в літературі визначення принципу диспозитивності як свободи сторін у розпорядженні своїми матеріальними й процесуальними правами, як можливості (права) зацікавленої особи впливати на рух господарського процесу не позбавлені певних недоліків. Так, основним недоліком однієї з концепцій змісту диспозитивності, відповідно до якої цей принцип є рушійною силою судового процесу [5, с. 3-34], є відношення до суб'єктів диспозитивності всіх осіб, які беруть участь у справі (незалежно від їхнього характеру та юридичного інтересу), а також суду. Таке широке розуміння диспозитивності суперечить її сутності. Безумовно, диспозитивність є рушійною силою судочинства, проте жодним чином не єдиним принципом, що впливає на рух справи. Низку процесуальних дій суд зобов'язаний вчинити не з ініціативи сторін і не за власним розсудом, а за прямою вказівкою закону. Зокрема, суд відкриває провадження в справі, призначає час і місце судового засідання, відкладає розгляд справи, залишає позовну заяву без розгляду, повертає її тощо. Усі ці дії впливають на розвиток і завершення процесу, проте не мають ні найменшого відношення до диспозитивності.

Також далеко не всі процесуальні права осіб, які беруть участь у справі, пов'язані з рухом господарського процесу, тобто постають із принципу диспозитивності. Достатньо значна група цих прав постає з інших принципів господарського судочинства, насамперед принципу змагальності. Вільно розпоряджатися можна не лише повноваженнями, пов'язаними з виникненням, зміною та припиненням процесу (принцип диспозитивності), а й повноваженнями, пов'язаними з формуванням і дослідженням доказового матеріалу. Однак розпорядження повноваженнями останньої групи входить у зміст принципу змагальності. Зі сказаного можна зробити висновок, що ініціатива заінтересованих осіб складає головний зміст принципу диспозитивності, а ініціативу органів та осіб, яким законом надано право захищати інтереси інших осіб, слід розглядати як доповнення принципу диспозитивності.

Таким чином, вважаємо, що до суб'єктів, на яких поширюється дія принципу диспозитивності, належать особи, які беруть участь у справі та мають до господарського процесу як матеріальну, так і процесуальну зацікавленість, а саме: сторони (позивач і відповідач), треті особи (які заявляють і не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору). Що ж стосується осіб, які беруть участь у справі та мають лише процесуальну зацікавленість, то можливість віднесення їх до числа суб'єктів диспозитивності не можна розглядати поза контекстом конкретного виду їхньої процесуальної активності та загальної ситуації, що має місце в конкретній господарській справі.

Розглядаючи дію принципу диспозитивності в апеляції й касації як можливість осіб, які беруть участь у справі, розпоряджатися своїми матеріальними та процесуальними правами, необхідно звернути увагу на його обмеженість. Наприклад, у господарському суді апеляційної інстанції не можуть бути заявлені нові вимоги, які не були предметом розгляду в господарському суді першої інстанції; не допускається поєднання й роз'єднання заявлених вимог, зміна предмета або підстави позову, зміна позовних вимог, пред'явлення зустрічного позову, видача наказу. Принцип диспозитивності не означає абсолютну самостійність суб'єктів господарського судочинства, оскільки здійснення багатьох диспозитивних дій сторін перебуває під контролем господарського суду, що є повністю виправданим (наприклад, укладення мирової угоди потребує затвердження її судом). У касаційному судочинстві, на відміну від першої й апеляційної стадій судочинства, дія принципу диспозитивності істотно обмежується. Це пояснюється контрольним характером розгляду касаційних скарг, у якому особи, які беруть участь у справі, мають менше можливостей реалізувати свої права щодо розпорядження предметом спору. Їх активність зосереджується на судовому рішенні, яке набрало законної сили та існує в тому вигляді, у якому було прийняте судом, що вирішив спір. Такий об'єкт (судовий акт), на відміну від позовних вимог, позивач не може ні змінити, ні зменшити, ні вийти за його межі тощо. Як слушно зазначає Л.М. Ніколенко, у результаті в касаційній інстанції принцип диспозитивності певною мірою втрачає свій «рух», у його реалізації більше помітна формальна сторона [6, с. 178].

Розгляд справ про банкрутство в Україні здійснюється господарськими судами в порядку провадження, передбаченому ГПК України, з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон про банкрутство). У зв'язку із цим принцип диспозитивності як один із принципів господарського судочинства отримує відображення в провадженні в справах про банкрутство. Розглянемо

особливості реалізації в провадженні в справах про банкрутство окремих процесуальних прав, що складають зміст принципу диспозитивності.

Про диспозитивність свідчить насамперед право кредиторів ініціювати порушення провадження в справі про банкрутство. Ініціаторами провадження в справі, крім кредиторів, які мають грошові вимоги до боржника, можуть бути органи доходів і зборів та інші державні органи, які мають підтвержені у встановленому порядку документальні вимоги щодо грошових зобов'язань до боржника. Незважаючи на певні зовнішні відмінності, заява кредитора в процедурах банкрутства є схожою з поданням позову, оскільки обидва процесуальні інститути являють собою засіб захисту суб'єктивного права кредитора. Цю обставину було відмічено ще відомим російським дослідником Г.Ф. Шершеневичем, який підкреслював, що заява з конкурсними вимогами має значну схожість із поданням позову [7, с. 385].

Слід зазначити, що сторони в справі про банкрутство, порівняно з позовним провадженням, не наділяються окремими процесуальними правами. Так, вони не можуть передати вирішення справи на розгляд третейського суду. Не передбачено Законом про банкрутство альтернативну підсудність для розгляду справ про банкрутство.

Згідно зі ст.11 Закону про банкрутство заява про порушення справи про банкрутство може бути подана, крім кредиторів, самим боржником. Боржник має право подати в господарський суд заяву про своє банкрутство, якщо він передбачає, що не зможе виконати в установлені строки грошові зобов'язання перед кредиторами. В інших випадках боржник має не право, а обов'язок подати заяву про своє банкрутство. Обов'язок із подачі заяви виникає в боржника, зокрема, якщо задоволення вимог одного чи декількох кредиторів призведе до неможливості виконання боржником грошових зобов'язань перед іншими кредиторами. Такий обов'язок виникає в боржника також, якщо уповноважений орган боржника прийняв рішення про звернення в господарський суд із заявою про порушення справи про банкрутство. Крім того, боржник зобов'язаний звернутися в суд із заявою, якщо під час ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість задоволення вимог кредиторів у повному обсязі.

Обов'язок боржника подати заяву про своє банкрутство спрямовується насамперед на захист вимог кредиторів, тому боржник не має права відмовитися від такої заяви. Якщо боржник звернеться до господарського суду із заявою про відкликання своєї заяви про порушення справи про банкрутство, суд не має приймати відмову боржника, оскільки це суперечитиме закону та призведе до порушення прав інших осіб, насамперед кредиторів.

Вітчизняна правова система не передбачає наділення господарського суду правом на порушення провадження в справі про банкрутство за власною ініціативою. Такий факт свідчить про перевагу диспозитивних начал у законодавстві про банкрутство.

У позовному провадженні позивачі широко використовують положення ст.22 ГПК України, згідно з якою позивач під час розгляду справи судом першої інстанції має право до прийняття рішення змінити підстави або предмет позову, збільшити чи зменшити розмір позовних вимог, відмовитися від позову. Відповідне процесуальне право нерідко намагаються використати кредитори під час розгляду судом їх вимог у процедурах банкрутства. Ініціюючий кредитор не може обмежуватися в здійсненні його процесуальних прав, зокрема, щодо збільшення розміру заявлених вимог. Так, у ст.23 Закону про банкрутство передбачено, що кредитор, за заявою якого порушено провадження в справі про банкрутство, має право заявити додаткові грошові вимоги до боржника протягом тридцяти днів від дня офіційного оприлюднення оголошення про порушення провадження в справі про банкрутство.

Згідно з ч.1 ст.23 Закону про банкрутство конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня порушення провадження в справі про банкрутство, зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, протягом тридцяти днів від дня офіційного оприлюднення оголошення про порушення провадження в справі про банкрутство. Зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає. Очевидно, для забезпечення рівності прав кредиторів і подальшого справедливого розподілу ліквідаційної маси кредитори, які заявили про збільшення розміру своїх вимог після закінчення строку на їх подання, не повинні мати переваги перед кредиторами, які подали свої заяви у встановлений законом строк.

Однією з особливостей провадження в справі про банкрутство є те, що воно порушується за ініціативою окремого кредитора, а продовжується незалежно від його волі. Ініціюючий кредитор не має перед іншими кредиторами переваг ні матеріального, ні процесуального характеру. Кредитори можуть реалізовувати свої права в справі про банкрутство одноосібно. Однак найбільш важливі питання вирішуються колегіальними органами кредиторів – зборами та комітетом кредиторів. Це істотно обмежує свободу дій окремих кредиторів. Вибір процедур банкрутства господарським судом не залежить від думки ініціюючого кредитора, а в окремих випадках – від волі більшості кредиторів. На відміну від позовного провадження, у справі про банкрутство суд не з'ясовує в ініціюючого кредитора його ставлення до заявлених вимог (підтримує він свої вимоги чи ні). У цьому немає необхідності, оскільки рішення в справі про банкрутство приймається за іншим принципом, який не пов'язує прийняття рішення з позицією ініціюючого кредитора.

Законом про банкрутство передбачається можливість відкликання ініціюючим кредитором заяви про порушення справи про банкрутство до дня проведення підготовчого засідання суду. Господарський суд має право не прийняти відкликання заяви про порушення справи про банкрутство, якщо це порушує чий-небудь права чи охоронювані законом інтереси або якщо до господарського суду надійшла інша заява (заяви) кредитора (кредиторів) про порушення справи про банкрутство.

Існує принципова різниця між відмовою від вимог у позовному провадженні та в справі про банкрутство. Відмовляючись від позову, позивач відмовляється від матеріально-правових вимог до відповідача, обґрунтованість і правомірність яких мав перевірити суд у процесі розгляду справи. У справі про банкрутство кредитор відмовляється від вимоги, встановленої судом та включеної до реєстру вимог кредиторів. На практиці відмова кредитора від заявлених вимог зумовлюється, як правило, наявністю домовленостей боржника й кредитора щодо надання відстрочки (розстрочки) платежів, новації зобов'язань чи заліку зустрічних вимог. Проте згідно зі змістом Закону про банкрутство після виявлення кредиторів боржника судом такі домовленості між боржником та окремим кредитором є недопустимими, оскільки вони зачіпають права й інтереси інших учасників провадження в справі про банкрутство.

Диспозитивні права кредиторів щодо вибору процедур банкрутства не обмежуються лише першими зборами кредиторів. У процесі розгляду справи про банкрутство господарським судом кредитори (в особі комітету кредиторів) мають право клопотати перед господарським судом про припинення однієї судової процедури та перехід до іншої, про зміну арбітражного керуючого, підготовку й укладення мирової угоди. Комітет кредиторів має право також прийняти рішення про надання згоди на укладення арбітражним керуючим значних угод боржника або угод боржника, щодо яких є заінтересованість.

Слід зазначити, що одним із проявів диспозитивності в процесі є право зацікавлених осіб на оскарження винесених у справі судових актів до інших судових інстанцій. Відповідними процесуальними правами наділяються також сторони в провадженні в справі про банкрутство. ГПК України передбачає оскарження в апеляційному й касаційному порядках лише тих процесуальних актів у процедурі банкрутства, оскарження яких прямо передбачається в ГПК України та Законі про банкрутство. Очевидно, такий підхід зумовлюється необхідністю забезпечення динаміки розгляду справи про банкрутство та дотримання строків, визначених Законом про банкрутство для здійснення окремих судових процедур. Проте в контексті забезпечення реалізації диспозитивних прав сторін необхідно прямо передбачити можливість оскарження деяких інших судових актів у провадженні в справах про банкрутство, ніж це визначено законом. Відсутність можливості переглянути помилковий судовий акт обмежує право особи на судовий захист.

Судова практика свідчить, що сторони досить часто зловживають своїми процесуальними правами. У справах про банкрутство такі деструктивні дії можуть здійснювати як боржник, так і кредитори. Найпоширенішою подібною дією є оскарження ухвал, які не може бути оскаржено відповідно до процесуального закону в апеляційній або касаційній інстанції. Так, з метою гальмування руху справи про банкрутство боржником оскаржується ухвала про порушення провадження в справі, про відкладення розгляду справи та призначення наступного засідання суду. Такими ж деструктивними можуть бути дії кредиторів, які, маючи відповідний інтерес, оскаржують винесені в справі судові акти.

Провадження в справах про банкрутство має здійснюватися в межах встановлених законом процесуальних строків, а тому важливим є дотримання динаміки руху цього процесу. Постійне оскарження судових актів у справі може істотно вплинути на дотримання прав і законних інтересів

учасників судового процесу. Цілком очевидно, що лише робота законодавця щодо вдосконалення господарського процесуального законодавства може усунути недоліки, які на сьогодні дають можливість сторонам недобросовісно користуватися належними їм процесуальними правами. Особливо актуальною є необхідність удосконалення відповідних процесуальних норм, що регулюють оскарження судових актів у справах про банкрутство, з урахуванням установлених законом строків для здійснення окремих судових процедур.

На підставі викладеного вважаємо за доцільне визначити принцип диспозитивності як основну засаду господарського судочинства, що закріплює свободу учасників процесу, які мають у справі матеріально-правовий і процесуальний інтерес, здійснювати на власний розсуд матеріальні права для захисту прав та охоронюваних законом інтересів процесуальними засобами, встановленими господарським процесуальним законодавством. Особливістю дії принципу диспозитивності в провадженні в справах про банкрутство, порівняно з позовним провадженням, є певна обмеженість у ньому процесуальних прав сторін, зумовлених насамперед конкурсним характером провадження в справі про банкрутство. Крім цього, під час розгляду справи про банкрутство зачіпаються не лише приватноправові, а й публічно-правові інтереси. На зміст диспозитивних прав кредиторів впливає наявність повноважень у колективних органів кредиторів (зборів і комітету кредиторів), а також наявність процесуальної фігури арбітражного керуючого. Надання сторонам та іншим учасникам провадження в справі про банкрутство права на оскарження більшості судових актів не має створювати істотні перешкоди для здійснення розгляду справи про банкрутство та застосування судових процедур у межах строків, визначених законом. Тому актуальною залишається необхідність внесення змін до процесуального законодавства щодо визначення кола судових актів, які підлягають оскарженню в справі про банкрутство, та скорочення строків розгляду апеляційних і касаційних скарг у таких справах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балюк І.А. Господарське процесуальне право : навч.-метод. посіб. [для самост. вивч. дисц.] / І.А. Балюк. – К. : КНЕУ, 2008. – 248 с.
2. Воронов А.Ф. Принципы гражданского процесса : прошлое, настоящее, будущее / А.Ф. Воронов. – М. : Издательский Дом «Городец», 2009. – 496 с.
3. Васильев С.В. Господарський процес України : підручник / С.В. Васильев. – Х. : Еспада, 2010. – 288 с.
4. Горевий В.І. Господарський процес. Практикум : навч. посібник / В.І. Горевий, А.М. Куліш, В.Д. Чернадчук. – Суми : Університетська книга, 2009. – 283 с.
5. Гурвич М.А. Структура и движение гражданского процессуального правоотношения / М.А. Гурвич // Вопросы науки советского гражданского процессуального права. Труды ВЮЗИ. – 1975. – Т. 38. – С. 3-34.
6. Ніколенко Л.М. Реалізація основних принципів господарського судочинства при перегляді судових актів / Л.М. Ніколенко // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 174-180.
7. Шершеневич Г.Ф. Конкурсний процес / Г.Ф. Шершеневич. – М. : Статут, 2000. – 477 с.

REFERENCES

1. Balyuk, I.A. (2008), *Hospodarske protsesualne pravo : navch.-metod. posib.* [Commercial procedure law : teaching aid], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Voronov, A.F. (2009), *Printsipy grazhdanskoho protsessa : proshloe, nastoyashchee, budushchee* [Principles of civil procedure : past, present and future], Izdatelskiy Dom «Gorodets», Moscow, Russia.
3. Vasilev, S.V. (2010), *Hospodarskiy protses Ukrayini : pidruchnik* [Commercial procedure of Ukraine : textbook], Еспада, Kharkiv, Ukraine.
4. Horevyi, V.I., Kulish, A.M. and Chernadchuk, V.D. (2009), *Hospodarskiy protses. Praktikum : navch. posibnik* [Commercial procedure. Practicum : teaching aid], Universitetska knyha, Sumy, Ukraine.

5. Gurvich, M.A. (1975), "Structure and movement of legal relations in civil procedure", *Voprosy nauki sovetskoho hrazhdanskoho protsessualnogo prava. Trudy VYuZI*, Vol. 38, pp. 3-34.
6. Nikolenko, L.M. (2013), "Implementation of the basic principles of economic justice in revision of judicial decisions", *Journal of Kyiv University of Law*, no. 1, pp. 174-180.
7. Shershenevich, G.F. (2000), *Konkursnuy protsess* [Procedure for declaring bankruptcy], Statut, Moscow, Russia.

УДК 346.545 (477)

МЕЖИ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО ВТРУЧАННЯ В ПРОЦЕСИ КОНКУРЕНЦІЇ: КРИТЕРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ

Корчак Н.М., к.ю.н., доцент

*Національна академія прокуратури України, вул. Мельникова, 81-б, м. Київ, Україна
nkorchak@mail.ru*

Досліджено роль держави в процесах забезпечення формування конкурентного середовища. Обґрунтовано, що безпосередньо межі державно-правового втручання повинні визначатися тими обов'язками, які бере на себе держава у сфері конкуренції, – підтримкою та її захистом. Зроблено висновок, що саме в такий спосіб держава бере на себе відповідальність за стан забезпечення ефективного функціонування економіки країни на основі розвитку конкурентних відносин, за запровадження добросовісних засад у конкуренції.

Ключові слова: конкуренція, державне регулювання, межа втручання, обов'язки держави, суспільний інтерес.

ГРАНИЦЫ ГОСУДАРСТВЕННО-ПРАВОВОГО ВМЕШАТЕЛЬСТВА В ПРОЦЕССЫ КОНКУРЕНЦИИ: КРИТЕРИЙ ОПРЕДЕЛЕНИЯ

Корчак Н.Н.

*Национальная академия прокуратуры Украины, ул. Мельникова, 81-б, г. Киев, Украина
nkorchak@mail.ru*

Исследована роль государства в процессах обеспечения формирования конкурентной среды. Обосновано, что непосредственно пределы государственно-правового вмешательства должны определяться теми обязанностями, которые берет на себя государство в сфере конкуренции, – поддержкой и ее защитой. Сделан вывод, что именно таким образом государство берет на себя ответственность за состояние обеспечения эффективного функционирования экономики страны на основе развития конкурентных отношений, за внедрение добросовестных принципов в конкуренции.

Ключевые слова: конкуренция, государственное регулирование, предел вмешательства, обязанности государства, общественный интерес.

SCOPES OF STATE LEGAL INTERFERENCE WITH PROCESSES OF COMPETITION: CRITERION OF DETERMINATION

Korchak N.N.

*National academy of prosecution of Ukraine, str. Melnikova, 81-b, Kyiv, Ukraine,
nkorchak@mail.ru*

The article examines the role of the state in the process of creating a competitive environment. It is proved that direct limits of state legal interference should be determined by the responsibilities of the state in the field of competition – support and protection. It is concluded that in this way the state takes responsibility to ensure the effective functioning of the economy through the development of a competitive relationship, to introduce the principles of good faith in the competition.

In modern society, the state must not only act as a guarantor of the protection of economic competition, but also be an active figure in its support. State support in the field of competition concerns its positive regulation, including measures to promote the development of a competitive environment. An effective competition in the markets determines the public interest, which requires legal protection.

The author offers to consider not competition, but the field of competition as a direct object of government regulation. Determining the scope of competition, it is necessary to consider: 1) the type of product market; 2) the conditions of the turnover of commodities in the market; 3) the structure of the commodity market; 4) the nature of market interaction of economic agents in order to gain a competitive advantage.